

Om Læger og Folkekirurger i Thy.

Ved H. A. RIIS OLESEN.

MENNESKER har fra de ældste Tider kæmpet en haard Kamp mod Sygdom og Død, men Midlerne har været meget forskellige. Overtroen spillede en uhyggelig stor Rolle i gamle Dage, og Lægemedlerne synes for os i det 20. Aarh. at være taabelige, men ikke desto mindre havde Folk dengang stor Tillid til dem. Lad mig til Indledning fremdrage et Par Eksempler fra Henrik Schmiths Lægebog 1599 "Cyprianus":

Mod Koldfeber skulde man binde en grøn Padde eller en tør Tudse om Halsen.

Snue kunde man fritages for ved at gaa til et Lig og sige: Tag dette med dig i Graven!

Vorter skulde kunne fjernes ved at stryge dem af mod et Lig.

Saadanne mærkelige Raad blev givet, og man forstaar, at en kyndig Læges Hjælp var nødvendig, men paa Frederik d. II's Tid fandtes der kun Læger i Odense, Roskilde, Ribe, Viborg og Malmø.

Lægekunsten er gammel. Allerede 805 havde Carl den Store befalet, at Lægekunsten skulde læres i Klosterskolerne, saaledes at Munkene kunde pleje syge, enten de bragtes til Klostrene, eller som Munkene besøgte i Omegnens Hjem. Et af de berømteste Lægemedler var Theriak, der bestod af 61 Ingredienser, hvoriblandt Opium, Strandløg, Peber og tørrede Slinger var de vigtigste. Det var opfundet af Kejser Neros Livlæge, og det blev brugt mod Pest til ind i det 18. Aarh. Paa Valdemarstiden levede en berømt Læge her i Landet ved Navn Henrik Harpestreng, han var Kannik i Roskilde og havde udgivet flere Læge- og Urtebøger.

De gejstlige Læger maatte ikke give sig af med Kirurgi. Derfor blev det Baderne, der var ansat ved Badstuerne, og senere Bartskeererne, som foretog Operationerne. Den store lægelige Uvidenhed paa Middelalderens Tid og den daarlige Hygiejne var medvirkende Aarsag til store Vanskeligheder, naar de store Epidemier rasede, f. Eks. den sorte Død. Man kunde intet stille op. Først omkring Aar 1500, efter Københavns Universitets Oprettelse, fik Danmark dygtige Læger.

Indtil 1789, da Thisted fik en Distriktskirurg, var man heroppe henvist til Viborglægen, hvilket for de fjerneste Egne betød en Afstand af 12-13 Mil - en ikke ringe Afstand med Datidens langsomme Befordringsmidler. Selvfølgelig havde flere Læger prøvet at nedsætte sig heroppe, men de blev her kun en kort Tid. Derimod fandtes der nogle Bartskeerere og Kirurger, af hvilke de fleste havde været ansat i Militærets Tjeneste, inden de havnede i Thisted. Den første, man hører Tale om, er Henrik Rudolf Klinger, der begyndte sin Praksis her i 1679, og han nævnes 1688 som Bartskeerer i Aalborg. Senere nævnes Christopher Stephanus i 1686, Peder Sattelmeyer i 1693 og Barbereren Mester Daniel afgiver 22. Okt. 1698 Vidnesbyrd som Bartskeerer i "Saarmaalssag" ved Thisted Byting.

Den første egentlige Læge nævnes i 1723, nemlig Dr. med Niels Grimberg. Hvornaar han er tilflyttet eller rejser bort, har jeg ikke kunnet finde, men han har været en ældre Mand paa dette Tidspunkt, idet han allerede 1690 var praktiserende Læge i Aalborg og benævnes 1701 som "Medicus Aalburgensis". Under den store nordiske Krig gjorde han Tjeneste paa Flaaden og var i 9 Aar Medicus og Cirurgus paa den russiske Flaade. Efter Opholdet her rejste Dr. Grimberg igen. til Rusland.

Den daværende Rektor ved Thisted Latinskole, Christopher Nisløv, (1720-29) havde medicinsk Uddannelse, ogsaa han praktiserede lidt her i Byen. Samtidig virkede en Bartskeerer ved Navn Johan Georg Schmidt, som benævner sig selv som Mesterkirurg. Han afløses af Johan Christopher Apoldi fra 1733-46. Det er dog begrænset Hjælp, disse Militærkirurger kan yde, og deres Virksomhed har vel indskrænket sig til Saarbehandling og lettere Benbrud. Hvorledes Forholdene har været i denne Tid fremgaar af en til det danske Kancelli indsendt Skrivelse fra 1749. Det hedder her bl. a.:

Thy og Morsø's Indvaanere haver i nogle Aar med Ynkværdighed maattet se paa deres Familier og Domesticquer, (Tjenestefolk), naar nogen af dem en heftig Sygdom paakommer, at de ingen Hjælp haver kunnet faa af erfaren Læge, hvorfor de (en Del Proprietærer) haver gjort sig Umage at faa en habil Mand mod et vist Sømmensbud til aarlig Gage, der kunde assistere dem og stedse blive i Dueholm, Ørum og Vestervig Amter. Dette er ogsaa lykkedes dem, idet de ved Juletid sidstleden haver bekommet fra Stockholm en dansk habil Medicus, Oluf Leopold Bjørnstrøm, som ved sin Praksis har bragt sig i en saadan Anseelse, at han haver Kongen af Sverrig hans Bestalling som Hofmedicus.

Skrivelsen fortsætter: Da nu Supplikanterne haver faaet en habil Mand, mangler dem Medikamenter, hvilke de ej nærmere fra kan bekomme end Aalborg eller Viborg Apothek, til hvilket de har fra 10-15 Mile, foruden at tvende Sunde skal overfares, saa at i Nødfald deres Sendebud 3-4 à 5 Dage opholdes paa Rejsen, og Patienterne imidlertid hendøe.

Ti beder da og de trede Amters Præsteskab samt Almuer, at Kongen vil bevilge bemeldte Doktor Oluf Leopold Bjørnstrøm Privilegium paa egen Bekostning at oprette og holde et lidet Hus-Apothek i Thisted for de tre Amter.

Ansøgningen blev anbefalet af Amtmand Rosenkranz og blev bevilget. Dr. Bjørnstrøms Praksis i Thisted blev kun kort, idet han allerede døde Aaret efter¹⁾, og i 1750 ansøgte Apotheker Jacob Gesius om at faa overdraget Bevillingen, hvilket ogsaa skete. I Ansøgningen hedder det, at han (Gesius) havde lært Pharmaciam et Chymiam i

¹⁾ Dr. Bjørnstrøm boede i Amtsforvalter Foghs Gaard, døde ugift 6. April 1749. Af Skift eprotokollen fremgaar det, at Boet blev ansat til 292 Rdlr. 13½ Sk.

Aarhus og siden serveret flere Steder baade i Danmark og Norge. Den 25. Juli 1750 blev han examineret af det medicinske Fakultet i København med tiltagne to Apothekere og befunden ”capabel og habil”. Den 9. Okt. s. Aar tilstodes hans Ansøgning. Ved Hjælp af sine egne Penge og et anseligt Laan fik han indrettet Apotheket og drev det efter eget Sigende saaledes, at han dermed forsvarlig kunde betjene Publicum. I 1757 klagede han imidlertid til Kongen over, at Fortjenesten derved ikke var tilstrækkelig til at gøre Indkøb og hvert Aar betale store Renter. Han fik da d. 29. Juli Tilladelse til at sælge Apotheket og Privilegium til en Farmaceut. Aaret efter købte Christian Ziegler de nævnte Herligheder for 600 Rigsdaler.

I 1753 bosætter Chirurgen Christian Gottlieb Olbricht sig her i Byen. Han afløses af Clamør Engelhard Graff fra 1766-82, og i 1776 kommer Johan Vilh. Rips, der praktiserede til 1798. Rips var tysk Militærkirurg og tillige en Slags Distriktskirurg. Han tilstaar aabent i en Ansøgning, ”at hans Modersmaal er i Jylland ganske fordærvet, og det danske Sprog kan han ikke ret tale, saa at han mangler Gaver til at forklare sig”.

I 1768 kom Lægen Frederik Seidelin til Thisted, idet en Del Embedsmænd og Proprietærer sikrede ham en aarlig Gage paa 130 Rigsdaler, men det blev en stor Skuffelse, idet han var stærkt forfalden til Drik, og som Følge heraf kunde han ikke passe sine Pligter, og de tilbudte Honorarer fik han aldrig. 1771 forlod Dr. Seidelin Byen. Egentlig havde han faaet en god Uddannelse og havde alle Forudsætninger for at blive en dygtig Læge. Han havde studeret Medicin i Göttingen, foretaget adskillige Udenlandsrejser og erhvervede i 1762 den medicinske Doktorgrad. Efter at have været Læge i Nykøbing paa Falster et Par Aar, turet og sviret sin Stilling fra, lod han sig i 1764 hverve til et Dragonregiment i Holsten, men det blev han hurtig ked af, og i 1768 finder vi ham i Aalborg hos Onklen, Landfysikus Wichmand, som søgte at faa ham paa ret Køl ved at anbringe ham i Thisted. Da dette ikke lykkedes, rejste Dr. Seidelin til Bornholm og senere til Nakskov, hvor han døde hos sin Svoger, Apoteker Jensen, Nakskov, 1775.

I ældre Tid fandtes her i Egnen forskellige dygtige Benbrudslæger, som jeg synes fortjener en særlig Omtale. Den ældste er Mads Lauritsen, Vang²⁾, der erhvervede sig stor Anseelse for sin chirurgiske Dygtighed. I Vang Kirke hænger et Epitafium, hvor Mads Lauritsens Data og Fortjenester anføres. Han fødtes i Vang 1674 og døde sammesteds 1761. Han blev i 1704 gift med Maren Jørgensdatter Honis, der stammede fra Norge. Paa Datidens Maade har man ristet ham følgende Minde:

Stat Læsere og se et Monument om Dyder
I Livet hos den Mand, hvis Navn herover lyder,
I Guds Frygt og Kærlighed omgikkes han hver Mand,
Hans Raad og Hjælp næst Gud gav mange førlig
Stand,

I Chirurgen han for mange exelle red,
I Kunsten han ej var af andre exercered,
I Fødebye og Boe han fandt til Grund sin Kunst,
Af fremmed Fødeland blev han ej søgt omsonst.

I Vang Kirkebog anføres som død d. 17. Marts 1699 Laurids Badskær, og det maa sikkert være Mads Lauridsens Fader, saaledes at Virksomheden er blevet fortsat fra Fader til Søn, hvilket var meget almindeligt i hine Tider. I 1688 nævnes en Laurids Jensen Skrædder, boende ved Vang Kirke, og Mads Lauridsen, der ved Siden af sin chirurgiske Virksomhed ogsaa var Skrædder, har saaledes overtaget begge Haandteringer fra Faderen.

Mads Badskær, som han ofte benævnes, har indtaget en smuk Position i Sognet. Men Patienterne kom ogsaa langvejs fra: Himmersyssel, Harsyssel, Morsø og flere fra Norge, som vi havde livlig Forbindelse med gennem Skudehandelen.

Arvtageren af Mads Lauridsens Praksis som Naturlæge blev hans Lærling, Niels Jepsen, som først boede i Vang, men senere flyttede til Nors. Da Niels Jepsen døde 1784, overtog Peder Christensen Kudsk den chirurgiske Virksomhed, men nogle Aar efter greb Autoriteterne ind i hans Arbejde.

Hidtil havde der kun været een Embedslæge i Nordjylland, og denne havde Bopæl i Viborg, men i 1787 blev Viborg Fysikat delt i 4 Omraader, saaledes at der ansattes en Distriktskirurg i Thisted. Den første blev Eberhard Neve. I 1794 udkom Loven om Straf for Kvaksalvere, hvorved al folkelig chirurgisk Virksomhed blev stemplet som ulovlig. Peder Kudsk ansøger om at maatte ”praktisere udi den Lægekunsten, som vedkommer Arm- og Benbrud, samt aarelade”. Ansøgningen blev anbefalet af Amtmanden, Landfysikus Koefoed og Pastor Hvass, Nors³⁾ samt 36 anbefalende Adresser fra Præster og Proprietærer i Thy og paa Mors. Det medicinske Fakultet gav - omend nølende Peter Kudsk Tilladelsen i 1795. Han naaede at praktisere i 36 Aar efter denne Tilladelse, og det maa bemærkes, at Forholdet til de skiftende Distriktskirurger var godt.

Eberhard David Neve praktiserede her til 1805. han var født i København 1761, tog kirurgisk Eksamen 1782 og senere ved Akademiet 1788. Fra Thisted rejste han til Ebeltoft, hvor han døde 1840. Den næste Distriktskirurg og Læge ved Hospitalet i Thisted var Adam Andreas Sager, Søn af en tysk Kirurg i Kolding, praktiserede i Thisted fra 1805-15. Paa Initiativ af Amtmand Faye blev de af Dr. Neve indrettede Sygestuer udvidet og forbedret af Dr. Sager. I 1815 forlod Sager Thisted for at rejse til Hørsholm, hvor han virkede til 1834; han døde i København 1851. Derefter kom Lægen Anton Iver Wittendorf til Thisted som Distriktskirurg; han virkede fra 1815 til 1849, de sidste Aar dog med en Medhjælper. Han var Søn af Hofkantor Wittendorf, Fredensborg, f. 1786, tog kir. Eks. i 1813, blev Krigsraad 1824 og døde i Thisted 1853.

Wittendorf satte Pris paa Kudskslægten og synes at have glædet sig over Samarbejdet, hvor en Naturlæge kunde træde til og derved spare Distriktslægen for lange og besværlige Ture. Da Peder Kudsk døde 1831, søgte Sønnen Niels Pedersen Kudsk at overtage Faderens Stilling. Han var uddannet under Faderens Vejledning, men maa selv have haft nogen Betænkning i den Sag, idet han først i 1834 indsender sin Ansøgning til Kancelliet.

² J. H. Top. 4 R. III B., S. 427. Carøe: Jydske Benbrudslæger.

³ Pastor Hvass gav sig selv af med at drive lidt Doktorvirksomhed, idet han altid medførte nogle røde Draaber, som han kaldte ”Livets Nøgle”.

Ansøgningen blev kraftigt anbefalet, af Distriktskirurg Wittendorf og Amtmand Faye. Af sidste Anbefaling, som giver et Indtryk af de lægelige Forhold i Amtet, skal jeg citere et Par enkelte Afsnit:

”Da Kirurgikaterne i Almindelighed har en vid Udstrækning af 2 eller 8 Herreder, og da der i saadanne Kommuner næsten daglig indtræffer et eller flere Uheld, saa vilde det ikke være muligt for Lægerne i rette Tid at assistere dem, som kunde behøve deres Hjælp; thi ofte hænder det, at naar en Vogn ankommer efter at have kørt flere Mil for at hente Læge, er denne fraværende paa Landet, saa at den ankomne Kusk maa køre Egnen rundt, inden han træffer Lægen. Imidlertid er Patienten udsat for de største Lidelser, og den ved Luksationer og Benbrud fremkomne Hævelse gør det ikke sjældent vanskeligt, ja umuligt at bringe Benene og Ledemodene i Orden igen. Dette har Hr. Krigsraad Wittendorf erkendt og derfor givet sit Samtykke til, at Niels Kudsk maa uden Tiltale af ham befatte sig med de omhandlede Tilfælde.

Bønderne, som nu fra hans Faders Tid er vante til at bringe deres Patienter til Nors, og Sønnen, som er vant til at behandle disse Legemsbræk, har indrettet en Stue for dem og beholder dem under sit Opsyn, indtil Kuren er fuldendt, herved nyder Patienterne et dagligt og omhyggeligere Tilsyn, end Lægen var i Stand til at forskaffe dem, da i det mindste den her i Amtet værende Sygestue, der kun har 6 Senge til Brug for Reserver og veneriske Patienter, ikke kunde modtage dem, og Lægen heller ikke overkomme det daglige Tilsyn, naar de laa adspredt paa Landet.”

Svaret fra Sundhedskollegiet blev en Tilladelse med store Betingelser. Det tillodes ham at paatage sig Helbredelse af Arm- og Benbrud samt Forvridninger, hvorom han skal give Distriktslægen Indberetning. Hvis Niels Kuds gik udenom denne Tilladelse, vilde han blive tiltalt for Kvaksalveri. I 1840 tiltalte Niels Kudsk for fejlagtig Behandling af Hoftebetændelse, men ved Overretten frifandtes han. Denne Frifindelse gav Stødet til, at Morsingboerne prøvede at faa Niels Kudsk til at praktisere derovre. Denne Ansøgning var underskrevet med 160 Navne og dertil Amtmand Fayers Anbefaling, medens Distriktslæge Nyrup, Nykøbing, stillede sig afvisende, idet han erklærer, at Troen paa Niels Kudsk særlige Evne til at helbrede beror paa svære Misforstaaelser. Afvisningen er meget indgaaende forklaret og former sig iøvrigt som et Opgør mellem Læge contra Naturlæge. Kancelliet fulgte denne Gang ikke Amtmanden, men afslog Andragendet i August 1841.

Foruden Distriktskirurgen A. I. Wittendorf havde Thisted paa den Tid et Par andre praktiserende Læger, som ogsaa skal nævnes, nemlig Johan Adam Lumholt (1829-39) og Læge C. F. Michelsen, f. $14/4$ 1814 i København, Søn af Præsten Hans Chr. Michelsen og Magdalene Elisabeth Holm. Han praktiserede i Thisted fra 1837 til sin Død $3/10$ 1858. Læge Michelsens Søn, Hans P. Michelsen, blev senere Apotheker i Randers, hvor han døde 1920. En Datter af Læge Michelsen, Anna, var J. P. Jacobsens Ungdomskærlighed, og deres mange Breve fortæller om det smukke Forhold, som desværre blev afbrudt paa Grund af deres forskellige Mening angaaende Kristendom. Til Annas dybe Sorg maatte deres Veje skilles, og hun forvandt aldrig det Knæk, dette gav hende, og hun fik et tragisk Endeligt, idet hun blev uhelbredelig

sindssyg og talte i sin forvildede Tilstand ofte om Jens Peter, som hun mente en Dag vilde møde hende igen og gøre det godt.

I den nordcimbriske Tilskuer for 12. Dec. 1841 findes et optrykt Indlæg af Distriktslæge Nyrup, Nykøbing, hvori denne advarer enhver mod at tro paa Læge Michelsens Paastand om, at en Skolelærer Jensen, Sdr. Draaby, skulde lide af Gigtfeber i Stedet for Tyfus. Nyrup har, efter at Læge Michelsen har konsulteret Patienten, senere besøgt Lærer Jensen og konstateret Tyfus. Denne Historie medfører forskellige Indlæg. Jeg skal tillade mig at citere et Par Stykker, fordi de samtidig giver en Karakteristik af Læge Michelsen og Samtidens Indstilling til ham.

Den 22. Dec. fremkommer følgende:

Ved at læse Hr. Nyrups Indrykkelse i Avisen finder jeg mig beføjet til at tage Genmæle. Det var vist ikke Hr. Nyrup saa meget at gøre for det Offentlige om Sygdommen, som at nedsætte Hr. Michelsen i den Tillid, han nyder her paa Egnen som Læge. Hr. Michelsen er en duelig Læge, men Forholdet er, at han har fordristet sig til at gaa ind paa Hr. Nyrups Gebet og derved foraarsaget dennes Harmen. Men han nedtrykkes ikke i sit Fag som Læge ved dette, derom vidner alle de syge, han har behandlet. Enhver, som besidder en Gran af Menneskeforstand og har læst Hr. Nyrups Indignation, vil vist nære samme Mening, dog er det beklageligt, at Brødnid ogsaa findes hos lærde Folk.

Thisted, d. 11. Dec. 1841.

Mathias Gierlach.

I en senere Artikel af Læge Michelsen selv erklærer denne, at han efter at være blevet tilkaldt af Sønnen havde konstateret Gigtfeber, men selvfølgelig kan der senere være stødt andre Sygdomme til. Erklæringen er skrevet uden Vrede og i en smuk Form.

Derpaa svarer Nyrup, at han misunder ingen Læge deres Praksis paa Øen, men maa skride ind, naar en saadan stiller forkert Diagnose. Han gør opmærksom paa, at Inseraterne sættes i Aalborg Avis, fordi denne er det mest udbredte Blad paa Mors. Til Slut takker han Hattemager Gierlach ”for den pudserlige Snak, som har forskaffet ham megen Fornøjelse”.

Efter endnu et Par Indlæg afsluttes Polemikken med, at Læge Michelsen offentliggør Collegiets Svar paa den tjenstlige Indberetning, hvori Michelsen fuldstændig renses.

Læge Michelsens Broder, Provst Michelsen, var samtidig Sognepræst i Thisted. Denne, der var Medlem af det første Amdsraad i Thisted Amt, fremlagde ved første Møde, den 2. Juni 1842, et Udkast til et Forslag angaaende et Amtssygehus' Opførelse her i Thisted. I et Udskrift af Protokollen hedder det:

Dette Dokument, som for øjeblikket ikke kunde bedømmes, men fortjente nøjere Overvejelse, besluttede Raadet skulde circulere mellem Raadets Medlemmer, hvorefter Enhver efter afgiven særlig Betænkning skulde afsende Sammen til Amtet for i det næste Amdsraad at tages under nærmere Overvejelse. Ved denne Lejlighed bemærkede Amtmanden, at han allerede fra sin Side havde været betænkt paa en udvidet Sygeindretning her i Amtet og desaarsag korresponderet med Distriktslægen, Hr. Krigsraad Wittendorf, om hvorvidt det maatte findes hensigtsmæssigt at udvide den hos ham allerede

stedfindende Sygeindretning, saaledes at Lokalet blev tilstrækkeligt udvidet til at modtage 20 Patienter paa een Gang. Hr. Krigsraaden har herpaa den 27. April repliceret, at han var villig til at udvide sine Sygestuer, saaledes at der kunde indrettes 20 Senge til veneriske Patienter, imod at Amtet forsikrer ham for sin Levetid at erholde 2 Mark daglig for hver Patients Kost og 100 Rdl. aarlig i Husleje, hvorimod alle andre Udgifter, saasom Lønning til øconumus, til Ildebrændsel, Lys, Vask og Behandling med Undtagelse af Sengeklæder bortfalder og ere indcluseret under de før omtalte 2 Mark daglig; hvorvidt nu denne Udgift kan anses for at være højere end den, som vilde flyde af de Bekostninger, som et nyt Amtssygehus' Opførelse vilde medføre, vil blive Genstand for Amsraadets Undersøgelse. Kammerraad Stadell forbeholdt Morsø Lands Beboere Ret til det hensigtsmæssige i, om der ogsaa i Nykøbing blev opført et Sygehus, hvor Øens Patienter kunde optages."

Ved senere Amsraadsmøder vedtoges at tiltræde Hr. Krigsraad Wittendorfs Tilbud, medens Amtssygehusets Opførelse blev udskudt til 1857, hvor det var en Kendsgerning. Det første Sygehus har ikke været af store Dimensioner, men senere er det blevet udvidet flere Gange. - Wittendorf fik i 1841 paa Grund af Alder en Medhjælper, der konstitueredes som Distriktslæge, N. P. V. Willemoes, Søn af Stiftsfysikus Willemoes i Viborg. I 1849 afløste han Wittendorf som Distriktskirurg - efter en kort Tid at have virket i Kjettrup. I 1862 forlod han Thisted for at rejse til Hillerød, hvor han døde samme Aar. Han var gift med Wittendorfs Datter, Elisabeth Frederikke W.

Willemoes delte sin Formands Syn paa Niels Kudsk og erklærer, at han har mange heldige Kure af opvise, og dette tilskrives hans manuelle Færdighed og hans nedarvede Dygtighed i at sætte Benbrud i Stand. Apoteker Dahlerup klagede i 1845 over Niels Kudsk, at han tilberedte og solgte Medicin til sine Patienter. Dertil svarede Niels Kudsk, at han kun tilberedte og solgte Medicin til udvortes Brug, og disse bestod af forskellige Urter og Olier, som var aldeles uskadelige og bevislig havde helbredende Virkning. Niels Kudsk døde i 1849.

Hans Kone, Anne Kirstine Kudsk, fortsatte Mandens Gerning, og med hende naaede Naturlægerne i Thisted Amt deres Højdepunkt. Hun var meget dygtig og afholdt, og Stiftsfysikus Lind gav hende Anbefaling til at fortsætte Mandens Virksomhed. Lægerne saa dog ikke altid med Velvilje paa hendes voksende Virksomhed. Særlig var Læge Hennings, der praktiserede i Thisted fra 1862-71 temmelig voldsom i sine Angreb paa hende. Han paastaar, at der i Thisted Amt er flere vanføre end i andre Egne, fordi Stine Kudsk kludrede i sin Virksomhed. Mange tog hende i Forsvar, bl.a. den kendte Morsø-Degn P. Henrichsen, som i Thisted Amsavis den 13. Aug. 1870 paastaar, at Læge Hennings ikke har andet end "Barber-Eksamen", saa i det Stykke er der ikke megen Forskel mellem Stine Kudsk og ham. Der er dog den Forskel, at for hver een Læge Hennings faar under sin Behandling, har Stine Kudsk 100, som faar deres Førlighed igen.

Den spydige Artikel slutter med følgende Hentydning til Læge Hennings Omtale af de mange Krøblinge i Thy:

"Hr. Doktoren's Opdagelse gaar ud paa, at Thyboerne og Morsingboerne med er et Slags Kreaturer, vanføre og skæve, pukkelryggede og halte, og al denne Ulykke har

Stine Kudsk bragt over dem, hvad skal Enden blive, dersom hun lever 10 Aar til, og saa Hr. Hennings, som han truer med, forlader Landet? Ja, det ser saamænd sort ud for de stakkels Thyboere!

Læge Hennings holdt Ord, i 1871 forlod han Egnen for at bosætte sig i København, hvor han døde 1901.

Særlig var Morsølægerne efter Stine Kudsk, og de angreb hende ofte, dog ikke offentligt. Men i 1876 kom den ønskede Lejlighed, idet en gammel Mand blev overkørt i Nykøbing og fik sit ene Ben brækket. Efter at være forbundet af en Læge, lod han sig køre til Nors, hvor han efter 7 Ugers Forløb kunde udskrives som helbredet. Dette blev Lægerne for meget, idet de ankede over, at den gamle Mand lod sig køre 5 Mil til Nors i Stedet for at forblive i Nykøbing og være under daglig Lægetilsyn og Pleje. Men den gamle Mand lod en Takkeskrivelse indrykke i Avisen, hvori han fortæller, at han kort efter Udskrivningen kunde gaa ud i Marken og tage Del i Arbejdet, endskønt han var 75 Aar.

En medicinsk Professor, der besøgte Stine Kudsk i Nors og besaa hendes Klinik og Sygestuer, erklærede, at han er fuldkommen tilfreds med Behandlingen af de tilskadekomne.

Da Stine Kudsk døde 1897, næsten 88 Aar gammel, blev hun fulgt til Graven af en stor Menneskemængde. En Plejesøn, Niels Kudsk Pedersen Bach, havde i 1881 søgt at faa Bevilling som Benbrudslæge, men skønt 44 Sogneraad, flere Præster samt Amtmanden anbefalede, blev den ham nægtet, ikke mindst fordi de tre Distriktslæger Fenger i Thisted, Mulvad i Vestervig og Faarftoft i Nykøbing fraraadede det, og de blev støttet af Stiftsfysikus Bentsen i Viborg. Dermed ophørte den 200 aarige Lægmands-Kirurgvirksomhed i Thy, men endnu findes adskillige "kløge" Mænd og Kvinder, som paa visse Omraader har haft gode Resultater paa Grund af deres medfødte Evner.

Efter Distriktslæge Willemoes' Bortrejse fra Thisted afløstes han 1862 af Vilh. Jul. David, født i Svendborg 1821, viet 1858 til Emilie Aarestrup, dog senere skilt. Efter 7 Aars Virksomhed i Thisted blev han 1869 Distriktslæge i Svendborg og døde 1883 i København.

Derpaa kom Christian Rasmussen til Thisted som Distriktslæge fra 1869-74. Efter denne overtog Peter Vilken Heiberg Distriktslægeposten. Heiberg havde siden 1868 været Læge i Thisted og var kendt som en fremragende Kirurg, der skabte sig en stor Praksis og var vellidt af alle. Han var den første Læge i Danmark, der foretog et vellykket Kejsersnit, og hans glimrende Resultater paa det kirurgiske Omraade skabte Respekt om hans Navn. Han foretog i 1871 en Udenlandsrejse til Amerika, hvilket gav ham nye Ideer. Peter Vilken Heiberg blev da i 1874 Distriktslæge i Thisted, hvilken Stilling han beklædte til 1879. Han blev dette Aar ansat som Overlæge ved Viborg By- og Amtssygehus, og i 1893 udnævntes han til Stiftsfysikus. Han omtales altid som en af vort Lands førende Kirurger. Heiberg skrev i 1886: "Thylands Fugle", der vidner om hans store Kendskab til Fuglelivet heroppe.

Efter Heiberg fulgte Sophus Fenger til 1883, derefter J. F. H. Jørgensen til 1885 og endelig P. A. V. Schmedes til 1902, alle Distriktslæger i Thisted.

Udenfor Thisted har der i ældre Tid boet Læger i Vestervig, Ydby og Kjettrup.

Chr. Gottschalek, Præstesøn fra Odder, var Distriktslæge i Vestervig fra 1850-58. Han var født 1810, tog kirurgisk Eksamen 1837, var Overlæge under Krigen 1848-50, og fra Vestervig rejste han til Kerteminde, hvor han døde 1871.

Den næste i Rækken hed Ove Fr. Beck; Søn af Toldkasserer Beck, Slagelse. Eksamen 1836 og efter Praksis forskellige Steder kom han 1858 til Vestervig, hvor han virkede til 1873. Han døde i Aalborg 1898.

Den tredje var den tidligere nævnte Distriktslæge Mulvad.

Den første Læge i Ydby var Johan Jansson, der var født i Slesvig 1770, tog kirurgisk Eksamen 1801, og efter et fleraarigt Ophold i Norge var han en kort Tid Læge i Ydby, hvorefter han rejste til Nibe, hvor han døde 1837.

Den næste i Ydby var Peder Nicolajsen, som først praktiserede i Kjettrup, derefter i Ydby, hvor han døde 1837.

I Kjettrup var ogsaa Carl Ferdinand Ramløse, som 1829 blev Distriktskirurg dér indtil 1848, hvorefter han rejste til Køge.

Paa Thyholm oprettedes i 1822 et Apothek, som blev drevet af Apoteker og Kvaksalver Jørgen Carl Ustvoldt, der tidligere havde drevet et Apotek i Lemvig. Det kneb at leve af Indkomsterne fra Apotheket, og han ansøgte derfor i 1826 om Tilladelse til at kurere Gigt, brændt Skade, stødt Saar og udvendige Sygdomme, men da dette nægtedes ham, opgav han 1828 Apothekervirksomheden og købte Holmegaards Mølle i Ydby Sogn, hvor han døde 2 Aar efter, knap 40 Aar gammel.

Der skal til Slutning nævnes en "klog" Kone i Skjoldborg, kaldet Marie Myg. Hun levede hele sit Liv i Fattigdom og døde 1898 af Brystsyge.

Marie Myg kurerede for mange Slags Sygdomme. Hun havde lejet en Stue i Thisted, hvor hun modtog sine Patienter, og hendes Ry voksede stærkt, da det kom ud, at hun havde kureret en Læge i Thisted, efter at han forgæves selv havde forsøgt at helbrede sin Sygdom. Med Aarene blev hun meget korpulent og havde derfor store Vanskeligheder med at gaa. Man saa ofte hendes Mand køre rundt med hende i en dertil indrettet Trækvogn. I mange Aar blev de bekendte Marie Mygs røde Draaber brugt af mange.

KILDER:

Haandskrevet: K. Carøe: Bartskeerere og Kirurger i Jylland. Landsarkiv.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen til 1800.

Carøe: Folkekirurger i Thy.

Festskrift om Aarhus Løveapotek v/ E. Dam 1896.

Festskrift om Centralforeningen af Sygekasser i Thisted Amt 1928.

Thisted Amtsavis for 1841 og 42.

Thisted Amts Tidende ³¹/₇ 23.

C. F. Bricka: Dansk biografisk Leksikon.

Wibergs Præstehistorie.

Særtryk af det første Aamtsraadmøde 2. Juni 1842.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1943, side 409-426)